

Ikääntyneiden henkilöiden oikeudet YK:ssa ja Euroopan neuvostossa

1. Johdanto

Ihmisen oikeudet eivät poistu tai heikkene, kun ihminen ikääntyy. Kansainväliset ihmisoikeusnormit luovat pohjan ja vähimmäisedellytykset kansalliselle lainsäädännölle ja ikääntyneitä koskevalle politiikalle. Tällä hetkellä kansainvälisellä ja alueellisella tasolla ei ole kuitenkaan juurikaan nimenomaisesti ikääntyneiden oikeuksiin keskitettyjä velvoittavia sopimuksia, normeja tai asiakirjoja. Useat kansainväliset ikääntyneiden järjestöt, kansalliset ihmisoikeusinstituutiot sekä jotkut YK:n jäsenvaltiot yrittävät kuitenkin saada aikaan kansainvälistä ikääntyneiden oikeuksien sopimusta.

2. Yhdistyneet kansakunnat

Yhdistyneiden kansakuntien (YK) yksi keskeisimmistä tehtävistä on ihmisoikeuksien edistäminen ja kansainvälisoikeudellisen ihmisoikeusnormiston luominen.

Tämän oikeusnormiston pohjana on **YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus** (1948), joka koskee 1 artiklansa mukaan syrjimättä kaikkia ihmisiä. Julistus ei kuitenkaan erikseen mainitse ikää kiellettyjen syrjintäperusteiden listassa. Julistuksen 25 artikla käsittelee riittävää elintasoa, ja sen mukaan jokaisella on oikeus turvaan muun muassa vanhuuden varalta.

Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus ei ole oikeudellisesti velvoittava asiakirja, mutta sen sisältämät oikeudet on vahvistettu YK:n muissa ihmisoikeussopimuksissa.

Suomea velvoittavat YK:n ihmisoikeussopimukset

YK:ssa solmitut kansainväliset yleissopimukset sitovat oikeudellisesti niitä valtioita, jotka ovat ratifioineet ne.¹

Useat Suomen ratifioimat² YK:n ihmisoikeussopimukset koskevat myös ikääntyneitä henkilöitä. Näitä sopimuksia ovat:

- kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (KP-sopimus)³
- taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (TSS-sopimus)⁴
- kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva yleissopimus⁵

1 Jos valtion ilmoitetaan liittyneen sopimukseen, tarkoitetaan, että valtio on ratifioinut sopimuksen. Sopimuksen allekirjoitus sen sijaan on vain lupaus harkita ratifiointia. Allekirjoitus kuitenkin luo valtiolle vähimmäisvelvoitteen olla tekemättä mitään sellaista, joka olisi vastoin sopimuksen päämäärää ja tarkoitusta.

2 Suomi ei ole ratifioinut **siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia koskevaa yleissopimusta** ([International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families, ICRMW](#)) eikä sopimusta suojelusta olla tulematta tahdonvastaisesti kadotetuksi (International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance, CED)

3 [International Covenant on Civil and Political Rights \(ICCPR\)](#)

4 [International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights \(ICESCR\)](#)

5 [International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination \(CERD\)](#)

- kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastainen yleissopimus ja sen lisäpöytäkirja⁶
- kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus⁷ ja
- vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus⁸.

KP- ja TSS-sopimuksessa taataan kaikki niiden sisältämät ihmisoikeudet kaikille henkilöille ilman rotuun, väriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittiseen tai muuhun mielipiteeseen, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, omaisuuteen, syntyperään tai muuhun seikkaan perustuvaa syrjintää. Vaikka sopimuksissa ei

6 [Convention Against Torture \(CAT\) ja Optional Protocol to the Convention Against Torture \(OPCAT\)](#)

7 [Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women \(CEDAW\)](#)

8 [Convention on the Rights of Persons with Disabilities \(CRPD\)](#)

mainita ikää yhtenä syrjintäperusteena, sen katsotaan yleensä sisältyvän näihin ”muihin seikkoihin”. Ikääntyneitä ihmisiä ei muutenkaan mainita näissä sopimuksissa erikseen.

Suomi ratifioi YK:n **vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen** (Convention on the Rights of Persons with Disabilities, CRPD) vuonna 2016. Sopimus on voimassa lain- tasoisena.⁹ Vammaisyleissopimuksessa mainitaan erikseen ikääntyneiden oikeudet kahdessa kohdassa: soimusvaltioilla on velvoite järjestää palvelut, joilla pyritään minimoimaan ja estämään uusia vammoja, myös lasten ja ikääntyneiden keskuudessa,¹⁰ ja varmistaa vammaisten henkilöiden,

9 <https://www.edilex.fi/valtiosopimukset/20160027>

10 Artikla 25, kohta b: ”[Sopimuspuolet erityisesti] järjestävät ne terveydenhuoltopalvelut, joita vammaiset henkilöt tarvitsevat erityisesti vammaisuutensa vuoksi, mukaan lukien varhainen tunnistaminen ja puuttuminen tarvittaessa, sekä palvelut, joilla pyritään minimoimaan ja estämään uusia vammoja, myös lasten ja vanhusten keskuudessa.”

erityisesti vammaisten naisten, tyttöjen ja ikään-tyneiden pääsy sosiaaliturvaohjelmien ja köyhyydenvähentämishojelmien piiriin.¹¹ Jos ikääntynyt henkilö kuuluu vammaisyleissopimuksen 1 artiklan määrittämään soveltamisalaan, eli että heillä on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa, heihin tulisi soveltaa vammaisyleissopimusta. Käytännössä näin ei kuitenkaan aina toimita, mikä johtunee ainakin osittain resurssikysymyksistä.

Kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastainen yleissopimus (Convention Against Torture, CAT) astui Suomen osalta voimaan vuonna 1989. Sopimus kattaa myös ikääntyneet ihmiset, ja sitä voidaan soveltaa esimerkiksi silloin, jos heitä kohdellaan nöyryyttävästi tai halventavasti ikään-tyneiden palveluissa. Suomi ratifioi sopimukseen liittyvän valinnaisen pöytäkirjan (Optional Protocol to the Convention Against Torture, OPCAT) vuonna 2014 ja perusti pöytäkirjan mukaisen valvontaelimen, jonka tehtävänä on tehdä tarkastuksia paikkoihin, joissa pidetään vapautensa menettäneitä henkilöitä, kuten vankiloihin, säilöönottoyksiköihin ja tietyin edellytyksin myös ikään-tyneiden hoitopaikat ja asumisyksiköt. Valvontaelimenä Suomessa toimii eduskunnan oikeusasiamies.¹²

11 Artikla 28, kohta 2: ”Sopimuspuolet tunnustavat vammaisten henkilöiden oikeuden sosiaaliturvaan ja tämän oikeuden nauttimiseen ilman syrjintää vammaisuuden perusteella sekä toteuttavat asianmukaiset toimet tämän oikeuden toteutumisen turvaamiseksi ja edistämiseksi, muun muassa toimilla, joilla [--] varmistetaan vammaisten henkilöiden, erityisesti vammaisten naisten, tyttöjen ja vanhusten pääsy sosiaaliturvaohjelmien ja köyhyydenvähentämishojelmien piiriin.” Lisäksi 8. artiklassa (tietoisuuden lisääminen) sopimuspuolet velvoitetaan torjumaan vammaisiin henkilöihin liittyviä ikään perustuvia stereotyyppioita, artiklassa 13 (oikeus-suojan saavutettavuus) puhutaan ikään perustuvista mukautuksista oikeus-suojan saavutettavuuden takamiseksi, ja artiklassa 16 (vapaus hyväksikäytöstä, väkivallasta ja pahoinpitelystä) mainitaan ikään sovitettujen suojaustoimenpiteiden sekä uhrien ikäkohtaisten erityistarpeiden huomioiminen.

12 <https://www.oikeusasiamies.fi/fi/kansallinen-valvontaelin-opcat>

Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, CEDAW) tuli Suomessa voimaan vuonna 1986.¹³ CEDAW-sopimuksen 11 artiklan kohdassa 1e mainitaan naisten yhdenvertainen oikeus sosiaaliturvaan muun muassa vanhuuden varalta.

Kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, CERD) tavoitteena on ehkäistä rodun, ihonvärin, syntyperän tai kansallisen tai etnisen alkuperän perusteella tapahtuvaa syrjintää. Valtioiden on kaikin mahdollisin keinoin ehkäistävä rasismia yleensä sekä erityisesti kriminalisoida rotusyrjintää ja kansanryhmää vastaan kiihottaminen. Ikää tai iäkkäiden henkilöiden kohtaamaa syrjintää ei mainita sopimuksessa erikseen. Sopimus tuli Suomessa voimaan vuonna 1970.

Ei-velvoittavat instrumentit ja toimielimet

Sitovien sopimusten lisäksi YK:n piirissä on hyväksytty erilaisia ei-velvoittavia periaatteita, julistuksia ja muita instrumentteja. Näitä ovat mm. YK:n yleiskokouksen vuonna 1991 hyväksymät **YK:n ikääntyneitä henkilöitä koskevat periaatteet** (UN Principles for Older Persons)¹⁴, YK:n taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitean vuonna 1995 hyväksymä, TSS-sopimukseen liittyvä **yleiskommentti nro 6 ikään-tyneiden henkilöiden taloudellisista, sosiaalisista ja sivistyksellisistä oikeuksista** (General comment No. 6: The Economic, Social and Cultural Rights of Older persons)¹⁵ ja saman komitean vuonna 2008 hyväksymä, niin ikään TSS-sopimukseen liittyvä, **yleiskommentti nro 19 oikeudesta sosiaaliturvaan**¹⁶ sekä YK:n naisten syrjinnän poistamista käsittelevän komitean **suositus numero 27 ikään-tyneiden naisten ihmisoikeuksien suojelusta** (General

13 https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsviite/19860067?sopviite_id=19860067

14 <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OlderPersons.aspx>

15 <https://www.refworld.org/pdfid/4538838f11.pdf>

16 <https://www.undocs.org/E/C.12/GC/19>

Recommendation No. 27 on Older Women and Protection of Their Human Rights) vuodelta 2010.¹⁷

Madridin kansainvälinen ikääntymistä koskeva toimintaohjelma ja poliittinen julistus (Madrid International Plan of Action on Ageing and the Political Declaration, MIPAA)¹⁸ hyväksyttiin YK:n ikääntymistä käsitelleessä maailmankokouksessa vuonna 2002. MIPAA keskittyy kolmeen teemaan, joita ovat ikääntyneet ja kehitys, ikääntyneiden terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä ikääntyville mahdollisuuksia avaavat ja heitä tukevat ympäristöt.

YK:n Euroopan talouskomissio (UNECE) laati vuonna 2002 ikääntymisen alueellisen toimintastrategian (Regional Implementation Strategy, RIS), joka sisältää kymmenen sitoumusta MIPAA:n toimeenpanemiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriö on raportoinut alueellisen strategian toimeenpanosta Suomen osalta vuosina 2007, 2012 ja 2021.

17 <https://www.refworld.org/docid/4ed3528b2.html>

18 https://www.un.org/en/events/pastevents/pdfs/Madrid_plan.pdf

YK:n ikääntymistä koskeva avoin työryhmä (UN Open-Ended Working Group on Ageing, OEWGA) aloitti toimintansa vuonna 2010.¹⁹ OEWGA:n tehtävänä on arvioida kansainvälisiä rakenteita, tunnistaa mahdollisia aukkoja ikääntyneiden henkilöiden oikeuksien toteutumisen kannalta sekä arvioida tarvetta uusille instrumenteille ja toimille ikääntyneiden oikeuksien suojelemiseksi. Työryhmän kolmastoista istunto pidettiin huhtikuussa 2023. Istunnossa päätettiin, että kaksi jäsenvaltiota tulisivat fasilitoimaan keskusteluja, joissa tarkasteltaisiin ikääntyneiden oikeuksien asemaa kansainvälisessä ihmisoikeusviitekehityksessä, tunnistettaisiin mahdolliset puutteet ikääntyneiden ihmisoikeuksien suojelussa sekä identifioitaisiin parhaat keinot niiden korjaamiseksi. Näiden keskustelujen perusteella näiltä kahdelta jäsenvaltiolta pitäisi tulla hallitustenvälisesti neuvotellut suositusehdotukset seuraavan OEWGA:n istuntoon.

19 <https://social.un.org/ageing-working-group/>

Saksalainen Claudia Mahler nimitettiin YK:n **ikäntyneiden oikeuksien itsenäiseksi asiantuntijaksi** (Independent Expert on the enjoyment of all human rights by older persons) vuonna 2020.²⁰

Itsenäinen asiantuntija tekee muun muassa maavierailuja ja raportoi vuosittain YK:n ihmisoikeusneuvostolle ikääntyvien oikeuksiin liittyvistä kysymyksistä. Claudia Mahler vieraili Suomessa vuonna 2021 ja luovutti raporttinsa ikääntyneiden oikeuksien tilanteesta Suomessa ihmisoikeusneuvostolle syksyllä 2022. Ihmisoikeuskeskus käännätti raportin suomeksi keväällä 2023.²¹

3. Euroopan neuvosto

Euroopan neuvosto (EN) on hallitusten välinen järjestö, joka keskittyy ihmisoikeuksien, demokratian ja oikeusvaltiokehityksen edistämiseen. Toiminnan perustan muodostavat sitovat sopimukset ja niiden täytäntöönpanon valvonta.

Suomea velvoittavat Euroopan neuvoston sopimukset ovat:

- Euroopan ihmisoikeussopimus (yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi, ECHR)²²
- uudistettu Euroopan sosiaalinen peruskirja (Revised European Social Charter)²³
- eurooppalainen yleissopimus kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi (CPT)²⁴

20 <https://www.ohchr.org/EN/Issues/OlderPersons/IE/Pages/IEOlderPersons.aspx>

21 <https://bin.yhdistysavain.fi/1586428/0sRX1RsUjZ24V-VNt2AUn0YvVCw/Claudia%20Mahlerin%20raportti-FI.pdf>

22 https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_FIN.pdf

23 <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sops- viite/2002/20020078>

24 https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sops- teksti/1991/19910017/19910017_2

- naisiin kohdistuvan väkivallan sekä perheväkivallan ehkäisemistä ja torjumista koskeva Euroopan neuvoston yleissopimus (Istanbulin sopimus)²⁵
- alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskeva eurooppalainen peruskirja²⁶
- kansallisten vähemmistöjen suojelua koskeva puiteyleissopimus²⁷ ja
- Euroopan neuvoston yleissopimus ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta²⁸.

Kuten YK:n KP- ja TSS-sopimukset, myöskään Euroopan ihmisoikeussopimus ei mainitse erikseen ikääntyneitä. Se kuitenkin takaa kaikille sopimuspuolten lainkäyttövaltaan kuuluvilla sopimuksissa määritellyt oikeudet ja vapaudet ilman syrjintää.

Sen sijaan uudistettu sosiaalinen peruskirja on ikääntyneiden oikeuksien kannalta poikkeuksellinen ja merkittävä sopimus, sillä sen artikla 23 takaa ikääntyneiden henkilöiden oikeuden sosiaaliseen suojeluun:

Varmistaakseen, että *ikäntyneiden henkilöiden oikeutta sosiaaliseen suojeluun* voidaan käyttää tehokkaalla tavalla, sopimuspuolet sitoutuvat toteuttamaan ja edistämään, joko suoraan tai yhteistyössä julkisten tai yksityisten järjestöjen kanssa, asianmukaisia toimia, joiden tarkoituksena on erityisesti:

- tehdä ikääntyville henkilöille mahdolliseksi *pysyä yhteiskunnan täysipainoisina jäseninä mahdollisimman pitkään*
 - a. riittävien voimavarojen avulla, jotka mahdollistavat sen, että he voivat viettää tyydyttävää elämää ja osallistua aktiivisesti julkiseen, sosiaaliseen ja kulttuurielämään,

25 https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sops- teksti/2015/20150053/20150053_2

26 https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sops- teksti/1998/19980023/19980023_2

27 https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sops- teksti/1998/19980002/19980002_2

28 https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2012/20120044/20120044_2#idp446140176

- b. antamalla ikääntyneille henkilöille tietoa heidän käytettävissään olevista palveluista ja heidän mahdollisuuksistaan käyttää niitä,
- antaa ikääntyneille henkilöille *mahdollisuus valita vapaasti elämäntapansa ja viettää itseinäistä elämää tutussa ympäristössään niin kauan kuin he itse haluavat ja ovat siihen kykeneviä:*
 - a. huolehtimalla heidän tarpeitaan sekä terveydentilaansa vastaavien asuntojen tai riittävien asumisen tukipalvelujen saataavuudesta,
 - b. tarjoamalla heidän tilansa vaatimia terveydenhuolto- ja muita julkisia palveluja,
- taata laitoksissa asuville ikääntyneille henkilöille asianmukainen tuki, kunnioittaen heidän yksityisyyttään, ja mahdollisuus osallistua elinolosuhteitaan laitoksessa koskevaan päätöksentekoon.²⁹

Suomi on ratifioinut artiklan 23 ja on siten velvolinen toimeenpanemaan sen sisältämät oikeudet ikääntyneille.

Suomi on myös ratifioinut Euroopan sosiaalisen peruskirjan lisäpöytäkirjan järjestökantelujen järjestelmästä, ja se tuli voimaan vuonna 1998.³⁰ Järjestökantelumahdollisuutta onkin käytetty esimerkiksi silloin, kun Omaishoitajat ja läheiset -liitto käytti Euroopan sosiaalisen peruskirjan lisäpöytäkirjan tarjoamaa mahdollisuutta järjestökanteluihin kannellessaan palveluasumisen asiakasmaksujen sääntelemättömyydestä ja palveluasumisen saatavuuteen liittyvistä ongelmista vuonna 2011.

Eurooppalaisen yleissopimuksen kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi (CPT-sopimus)

1 artiklan perusteella perustettiin niin kutsuttu CPT-komitea (European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment). Komitean tehtävänä on vierailla laitoksissa ja yksiköissä, joissa on

²⁹ Kursivoinnit lisätty.

³⁰ <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1998/19980076>

ihmisiä, joiden vapaus on riistetty. Komitea selvittää näiden ihmisten kohtelua ja tarvittaessa vahvistaa heidän suojeluaan kidutusta tai muuta epäinhimillistä tai ihmisarvoa loukkaavaa kohtelua vastaan. Komitea vierailee paitsi vankiloissa, myös poliisilaitoksilla, säilönnötoyksiköissä, psykiatrisissa sairaaloissa, vanhusten hoivakodeissa, lastensuojeluyksiköissä ja muissa sosiaalihuollon yksiköissä.

Myös muut Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimukset turvaavat soveltuvin osin ikääntyneiden oikeuksia. Naisiin kohdistuvan väkivallan sekä perheväkivallan ehkäisemistä ja torjumista koskeva Euroopan neuvoston yleissopimus (ns. Istanbulin sopimus) suojaavat myös ikääntyneitä henkilöitä hyväksikäytöltä, väkivallalta ja heitteillejätöltä. Alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskeva eurooppalainen peruskirja sekä kansallisten vähemmistöjen suojelua koskeva puiteyleissopimus ovat puolestaan merkityksellisiä kieli- ja kulttuurivähemmistöihin kuuluvien ikääntyneiden kannalta.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) valvoo Euroopan ihmisoikeussopimuksen noudattamista. Sillä on suuri merkitys ikääntyneiden henkilöiden ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta, sillä sen päätökset sitovat sopimusvaltioita. Ikääntyneiden henkilöiden oikeuksia koskeneet langettavat EIT:n ratkaisut ovat liittyneet muun muassa riittämättömään hoitoon ja huolenpitoon, ikääntyneiden vankien oloihin sekä oikeuteen oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. EIT:n ratkaisut velvoittavat tiukasti Euroopan ihmisoikeussopimukseen liittyneitä valtioita, ja valtiot myös noudattavat niitä hyvin.

EIT on ottanut kantaa ikääntyneiden oikeuksiin muun muassa tapauksessa *Dodov v. Bulgaria* (59548/00, 17.1.2008), jossa oli kyse valittajan Alzheimerin taudista kärsineen äidin katoamisesta valtion ylläpitämästä vanhusten hoitokodista, tapauksessa *X and Y v. Croatia* (5193/09, 3.11.2011) joka koski sosiaaliviranomaisten toimia äidin ja tyttären oikeustoimikelpoisuuden rajoittamiseksi sekä tapauksessa *McDonald v. the United Kingdom* (4241/12, 20.5.2014) joka

koski 71-vuotiaista liikuntarajoitteista naista, joka valitti tuomioistuimelle paikallisviranomaisten hänelle tarjoaman viikoittaisen hoidon vähentämisestä. Hoidon vähentämisen perusteena oli, että naisen yöllisten wc-käyntien avustaminen voitiin korvata inkontinenssisuojilla ja vuodesuojilla, vaikka hän ei ollut pidätyskyvytön.

Ei-sitovat instrumentit

Euroopan neuvoston ministerikomitean suositus jäsenvaltioille ikääntyneiden henkilöiden ihmisoikeuksien edistämisestä (Recommendation CM/Rec(2014)2 of the Committee of Ministers to member States on the promotion of human rights of older persons) vuodelta 2014 pyrkii varmistamaan ikääntyneiden henkilöiden ihmisoikeuksien ja perusvapauksien edistämisen, suojelun ja turvaamisen sekä edistämään heidän ihmisarvonsa kunnioitusta.³¹ Suosituksen mukaan ikääntyneiden oikeudet eivät tällä hetkellä toteudu parhaalla mahdollisella tavalla, ja ministerikomitea suosittelee jäsenvaltioille tilanteen parantamiseksi lukuisia toimia, jotka liittyvät yhdenvertaisuuteen, autonomiaan, osallistumiseen, sosiaaliturvaan, työhön ja oikeuskäytäntöihin sekä suojaan väkivallalta ja kaltoinkohtelulta. Suositus esittelee myös esimerkkejä kansallisista hyvistä käytännöistä ikääntyneiden oikeuksien parantamiseksi. Dokumentti ei ole laillisesti sitova, mutta sitä pidetään merkittävänä, koska sen ovat allekirjoittaneet kaikki Euroopan neuvoston jäsenvaltiot.

Euroopan neuvoston ministerikomitea antoi aikaisemman suosituksen ikääntyneistä henkilöistä vuonna 1994 (Recommendation Rec(94)9 concerning elderly people).³² Ministerikomitea on lisäksi tehnyt suosituksia muun muassa ikääntymisestä ja vammaisuudesta (Recommendation CM/Rec(2009)6 on ageing and disability in the 21st century)³³ sekä ikääntyneiden siirtolaisten haavoittuvuusrisikien vähentämisestä ja heidän hyvinvointinsa parantamisesta (Recommendation CM/Rec(2011)5 of the Committee of

31 <https://www.refworld.org/docid/53fdc73e4.html>

32 https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016804c49ec

33 <https://rm.coe.int/16806992fc>

Ministers on reducing the risk of vulnerability of elderly migrants and improving their welfare)³⁴. Myös Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous PACE on tehnyt lukuisia suosituksia ja päätöslauselmia, jotka liittyvät ikääntyneiden henkilöiden asemaan ja oikeuksiin.³⁵

4. Lopuksi

Nykyiset kansainväliset ihmisoikeussopimukset eivät kritiikin mukaan ota ikääntyneiden henkilöiden kokemuksia ja oikeuksia huomioon systemaattisesti ja kattavasti. Viime vuosina onkin eri yhteyksissä ehdotettu uuden kansainvälisen tai alueellisen ikääntyneiden henkilöiden oikeuksien sopimuksen laatimista.³⁶

Sopimusten ja lainsäädännön kehittämisen, niiden toimeenpanon ja valvonnan rinnalla on kuitenkin erityisen tärkeää nostaa perus- ja ihmisoikeudet kiinteäksi ja itsestäänselväksi osaksi ikääntyneistä koskevaa keskustelua. Vanhusten oikeuksien korostaminen ja heidän osallisuutensa vahvistaminen yhteiskunnassa voivat osaltaan muuttaa asenteita ikääntyneitä kohtaan myönteisempään suuntaan. Samalla on muistettava, etteivät ikääntyneet ihmiset ole yhtenäinen ryhmä, vaan keskenään erilaisia, eri lähtökohdista tulevia ja eri tilanteissa eläviä ihmisiä.

34 https://www.coe.int/t/democracy/migration/ressources/recommendations-resolutions_en.asp

35 <http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML-2HTML-en.asp?fileid=17545&lang=en>

36 Ks. esim. HelpAge International: https://social.un.org/ageing-working-group/documents/HelpAge_briefing%20paper%20for%20the%201st%20session%20of%20the%20EWG_%20April%202011.pdf

LÄHTEITÄ

Ihmisoikeussopimukset ja muu kansainvälinen lainsäädäntö

YK

Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus (1979)
http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1986/19860068/19860068_2

Kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva kansainvälinen yleissopimus (1965)
http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1970/19700037/19700037_2

Kansalaisyhteisöjä ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (1966)
http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1976/19760008/19760008_2

Kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen ja halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastainen yleissopimus (1984) http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1989/19890060/19890060_2

Siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksien suojaamista koskeva yleissopimus (1990)
<http://www.un.org/documents/ga/res/45/a45r158.htm> [englanniksi]

Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (1966)
http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1976/19760006/19760006_2

Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus (2006) https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_284+2014.pdf
[suomennos osana sopimuksen ratifiointia koskevaa hallituksen esitystä]

Euroopan neuvosto

Alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskeva Eurooppalainen peruskirja (1992)
http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1998/19980023/19980023_2

Euroopan ihmisoikeussopimus (yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusoikeuksien suojaamiseksi; 1950)
http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1990/19900019/19900019_2

Eurooppalainen yleissopimus kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi (1987) http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910017/19910017_2

Kansallisten vähemmistöjen suojelua koskeva puiteyleissopimus (1995)
http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1998/19980002/19980002_2

Uudistettu Euroopan sosiaalinen peruskirja (1996)
http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2002/20020080/20020080_2

Muut ihmisoikeusinstrumentit

Euroopan neuvoston ministerikomitea (2014). *Recommendation CM/Rec(2014)2 of the Committee of Ministers to member States on the promotion of human rights of older persons*. <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=2162283&Site=COE&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383>

Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus (1948). <http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=fin>

Madrid International Plan of Action on Ageing and the Political Declaration (2002). <http://undesadspd.org/Portals/0/ageing/documents/Fulltext-E.pdf>
[Epävirallinen suomennos: http://www.monitoringris.org/documents/norm_glob/mipaa_finnish.pdf]

Naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea (2010). *General Recommendation No. 27 on Older Women and Protection of Their Human Rights*. UN Doc. CEDAW/C/GC/27. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G10/472/53/PDF/G1047253.pdf?OpenElement>

Taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitea (1996). *General comment No. 6: The Economic, Social and Cultural Rights of Older persons*. UN Doc. E/1996/22
<http://www.refworld.org/docid/4538838f11.html>

United Nations Principles for Older Persons (1991). UN Doc. A/RES/46/91/ [Annex]. <http://www.un.org/documents/ga/res/46/a46r091.htm>

Oikeustapaukset

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin

Dodov v. Bulgaria, 17.1.2008, 59548/00.

X and Y v. Croatia, 3.11.2011, 5193/09.

McDonald v. the United Kingdom, 20.5.2014, 4241/12.

Muita lähteitä

AGE Platform Europe (2012). *Active Senior Citizens for Europe: A Guide to the EU*. AGE Platform Europe: Bryssel. http://www.age-platform.eu/images/stories/EN/activesenior_citizens_for_europe_a_guide_to_the_eu.pdf

Chicago Declaration on the Rights of Older Persons (2014).

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (2014). *Elderly people and the European Convention on Human Rights – Fact Sheet*. http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Elderly_ENG.pdf

Fredvang, Marthe ja Biggs, Simon (2012). *The Rights of Older Persons. Protection and Gaps under Human Rights Law*. Social Policy Working Paper no. 16. Brotherhood of St Laurence and University of Melbourne Centre for Public Policy. <http://social.un.org/ageing-working-group/documents/fourth/Rightsofolderpersons.pdf>

Independent Expert on the enjoyment of all human rights by older persons (2015). *Report of the Independent Expert on the enjoyment of all human rights by older persons, Rosa Kornfeld-Matte*. UN Doc. A/HRC/30/43. <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/RegularSessions/Session30/Pages/ListReports.aspx>

Independent Expert on the enjoyment of all human rights by older persons (2022). *Visit to Finland – Report of the Independent Expert on the enjoyment of all human rights by older persons, Claudia Mahler*. UN Doc. A/HRC/51/27/Add.1. <https://www.ohchr.org/en/documents/country-reports/ahrc5127add1-visit-finland-report-independent-expert-enjoyment-all-human>

Martin, Claudia, Rodríguez-Pinzón, Diego, Brown, Bethany (2015). *Human rights of older people: universal and regional legal perspectives*. Springer: New York.

Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeusvaltuutettu (2012). *Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights*. Economic and Social Council, Substantive Session of 2012. UN Doc. E/2012/51 https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/SForum/SForum2014/E.2012.51_en.pdf

Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeusvaltuutetun toimisto (2012). *Normative standards in international human rights law in relation to older persons. Analytical outcome paper*. <http://social.un.org/ageing-working-group/documents/ohchr-outcome-paper-olderpersons12.pdf>

Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeusvaltuutetun toimisto (2021). *OHCHR working paper: Update to the 2012 Analytical Outcome Study on the normative standards in international human rights law in relation to older persons*. <https://www.ohchr.org/en/documents/outcome-documents/ohchr-working-paper-update-2012-analytical-outcome-study-normative>

Yhdistyneiden kansakuntien pääsihteeri (2011). Follow-up to the Second World Assembly on Ageing. General Assembly, Sixty-sixth session. UN Doc. A/66/173. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/428/83/PDF/N1142883.pdf?OpenElement>